

Asia: VN/23656/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää hyvinvointialueelta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laista toimeentulotuesta annetun lain 7 a§:n muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotuesta annettua lakia siten, että tilanteessa, jossa hakijan asumismenot ylittävät tarpeellisen suuruisena pidettävän määrän, hakija ohjattaisiin hakemaan edullisempaa asuntoa laissa säädetyssä määrääjassa. Lakiin sisältyy asetuksenantovaltuus, jonka mukaan tarpeellisen suuruisena pidetyistä asumismenoista säädettäisiin tarkemmin asetuksessa. Hakijaa ei ohjattaisi hankkimaan edullisempaa asuntoa ja asumismenot huomioitaisiin täysimääräisinä, jos hakijalla on laissa määritelty erityinen peruste asumiseen nykyisessä asunnossaan. Esityksellä tavoitellaan säästöjä tiukentamalla asumismenojen huomioimiseen liittyvää sääntelyä. Esitys liittyy valtion vuoden 2024 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2024.

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen lausunto

Asumismenot sisältyvät Kelan myöntämään perustoimeentulotukeen. Voimassa olevan lain mukaan toimeentulotukea myönnettäessä asumismenot hyväksytään asuinpaikkakunnalla tarpeellisen suuruisena pidettävän tasoisena, mikäli henkilön tai perheen asumismenot ovat sitä suuremmat. Toimeentulotukea myönnettäessä tarpeellisiksi katsottujen asumismenojen määrän arvioimista varten Kansaneläkelaitos on laatinut soveltamisohjeen, joka on viimeksi päivitetty 29.6.2023.

Kansaneläkelaitos on laatinut asumismenojen tarpeellisen määrän, eli niin sanotun asumisnormin arviointia varten ohjeen ”Perustoimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen kuntakohtaiset rajat 2023”, jossa on määritelty kussakin kunnassa tarpeellisen suuruisiksi enintään katsottavat asumismenot. Poikkeuksena on ollut tilanne, jossa hakijalla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta hankkia asuinpaikkakunnaltaan kohtuuhintaiseksi katsottavaa asuntoa. Tässä on eroja paikkakuntien välillä ja esimerkiksi kasvukeskuksissa kohtuuhintaisen asunnon saaminen on haastavampaa.

Hallituksen esityksessä tämä poikkeus poistuisi. Hallituksen esityksen mukaan kolmen kuukauden määräajan jälkeen asumismenot hyväksytään esityksen mukaan asumisnormin mukaisena, ellei hakijalla ole 7 a §:n 3 momentin mukaisia erityisiä perusteita. Erityiset perusteet hallituksen esityksessä ovat: 1) hakijan kanssa samassa taloudessa asuvan lapsen erityistarpeet; 2) hakijan tai hänen perheenjäsenensä erityisestä hoidosta tai vammaisuuden vuoksi tarvittavien apuvälineiden käytöstä aiheutuva lisätilan tarve, taikka vammaispalvelulain mukaan tehdyt muutokset nykyisessä asunnossa; 3) kunnan toimielimen tai hyvinvointialueen vahvistaman sopimuksen mukaisen tai tuomioistuimen päätöksen mukaisesta lapsen tapaamisoikeuden toteuttamisesta aiheutuva asuintilan tarve; 4) hakijan tai hänen

perheenjäsenensä heikko terveydentila, muutoin alentunut toimintakyky tai yli 80 vuoden ikä; 5) hakijan asuminen hyvinvointialueen järjestämässä asumispalveluun liittyvässä asunnossa; tai 6) yllättävä elämänmuutoksen aiheuttama kriisitilanne. Eli 3 kuukauden jälkeen ilman näitä erityisiä perusteita olevan hakijan tulee hakea edullisempaa asuntoa tai jatkaa asumista nykyisessä asunnossaan korkeammalla omavastuuosuudella.

Edullisemmän asunnon hankkiminen kolmessa kuukaudessa on haastavaa erityisesti henkilöille, joilla on esimerkiksi luottohäiriömerkintä tai merkittäviä haasteita elämönhallinnassaan. Tiukennus kohdistuu myös asiakkaisiin, jotka asuvat paikkakunnalla, jossa kohtuuhintaisten asuntojen määrä suhteessa tarpeeseen on pieni tai joilla asumisnormin ylitys on vähäinen (eivät todennäköisesti lähde vaihtamaan asuntoa vaan valitsevat suuremman omavastuuosuuden). Perusosan toimeentulotukea täydentää hyvinvointialueilla käsiteltävä täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki. Riskinä on, että kustannukset valuvat hyvinvointialueelle, mikäli edullisempien asuntojen vaihtaminen ei ole mahdollista erinäisistä asiakaskohtaisista ja rakenteellisista syistä johtuen.

Lisäksi riskinä on, että varsinkin pitkäaikaisten toimeentulotuen asiakkaiden kohdalla muuttokustannusten ja vuokratokuiden kustannukset nousevat. Asiakastyön määrä, palvelutarpeen arviointi ja päätösten määrä saattaa myös hyvinvointialueella kasvaa tilanteessa, jossa asiakastyötä valuu muutoksen jälkeen enemmän hyvinvointialueelle. Asiakkaiden taloudellinen tilanne heikkenee, mikäli eivät saa tai löydä edullisempaa asuntoa. Myös sosiaalisen luototuksen määrä voi kasvaa.

Muutoksen yhteydessä tulisi panostaa kuntien ja vuokrayhtiöiden palveluissa asumisneuvontaan ja kuntien vuokratuotantoon, jotta edullisempaan asuntoon vaihtaminen olisi sujuvaa. Varhaisen tuen

ja neuvonnan palveluja tulisi olla tarjolla sekä kunnilla, Kelalla että hyvinvointialueilla yhteensovitusti. Asumisnormin ylittäviin erityisperusteisiin olisi hyvä lisätä myös muu erityinen ja sosiaalinen syy, josta voisi tarvittaessa pyytää lausuntoa sosiaalipalveluista. Tällöin hyvinvointialueilla olisi mahdollisuus myös arvioida ja vaikuttaa varhaisessa vaiheessa tilanteeseen. Muutenkin sosiaalipalvelujen ja Kelan yhteistyötä tulee lisätä rajapinnassa, jossa on riskinä asiakkaan tilanteen heikkeneminen ja lisäpalvelujen tarve tulevaisuudessa.

Muutokseen sisältyy merkittäviä riskejä asiakkaiden vaikeutuviin tilanteisiin sekä mahdollisesti hyvinvointialueelle siirtyvien kustannusten ja asiakasmäärän kasvuun liittyen. Riskejä ei ole kokonaisesityksessä riittävällä tavalla kompensoitu. Tämän vuoksi Kanta-Hämeen hyvinvointialue ei puolla toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamista edellä esitetyllä tavalla.

Paasikangas Jaana

Kanta-Hämeen hyvinvointialue - Jaana Paasikangas, sosiaalipalvelujen
tulosaluejohtaja, Kanta-Hämeen hyvinvointialue